

יום	יום לחדש	יום מוה"ר	ליקוטי ה"א	ליקוטי ה"ב	מסנה ברוך ה"א	עלים לתרופה	שולחן ערוך
שבת	א'	סו.	קצד	חורה	תת-תתו	ה.ו.	
א	ב'	סז:	קצה	קבד:	תת-תתח	ז.א.	
ב	ג'	סה.	קצו	קבה:	תת-תתי	ב.ג.	
ג	ד'	סה:	קצז	קבה:	תת-תי"ב	ד.ה.	
ד	ה'	סט:	קצה	קבו.	תת-תיד	ו.ה.	
ה	ו'	סט:	קצט	קבו:	תת-תטז	ח.ט.	
ו	ז'	ע.	ר	חורה	תת-תי"ח	י.יא.	

בקרני אדר

יו"ל ע"י קהילת חסידי ברסלב
בנשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

355 | פרשת משפטים | א' אדר א' תשפ"ד

דבר המערכת

עומדים אנו בעיצומם של ימי השובבי"ם הקדושים, ימי תיקון הקדושה, ואמונים אנו עלי הוראתו הברורה של רבינו הקדוש כי "עיקר פגם הקדושה הוא על ידי עצבות, ולהיפך תיקון הקדושה הוא על ידי שמחה בחינת עשרה מיני נגינה, על כן עיקר רפואת הבת מלך בחינת נפש הישראלי הוא עשרה מיני נגינה, בחינת שמחה" (ליקוטי הלכות, תולעים ד').

אם בכל השנה אנו מצווים על המצוה גדולה להיות בשמחה' הרי על אחת כמה וכמה בימי תיקון הקדושה הללו, ובפרט בכניסתנו לחדש זה שכל ישראל מרבים בו בשמחה שחובתנו להשתדל ביתר שאת לשמוח בו בכל עוז.

עלינו לזכור "מעוצם רוממות ונוראות המצוה הזאת של השמחה בה" ובצדיקיו האמתיים, אשר זה עיקר רפואת הנפשות מכל מיני חיצים וסמים שבעולם, והיא ההצלה מראשי התאוות, אשר ממילא קל יותר אחר כך לשבר גם שאר התאוות ומדות הרעות, והיא שְׂמִיחָה תמחה את עמלק מקור כל הטומאות שבעולם" (כוכבי אור, ששון ושמחה, פתיחה).

כל פיתויי המרים של עמלק נובעים מעצבות, כל התאוות והנפילות באים מהעדל השמחה. נדמה לאדם שהוא עצב על נפילותיו, אבל באותה שעה הוא מזין את הנחש האכזרי שיוכל להכישו ולנשכו ביתר שאת חלילה, כי על כן "עיקר נשיכת הנחש הוא ע"י עצבות ועצלות" (ליקוטי מוה"ר, קפט), הרחובות המלאים חושך ואבדון הינם פרי העצבות והנפילות אותם הצליחו להכניס בעמנו ולהשכיחם גודל אשרם בהיותם בני ק-ל חי.

וכה מצונו גם רבי נתן: "עתה בני שמע בקולי לאשר אני מצוה אותך, ותשמח עצמך בכל מה דאפשר, בפרט כי ימי אדר נכנסין שצריכין להרבות בשמחה, וגם כל אנשי שלומינו כולם חובה מוטלת עליהם להרגיל בשמחה על ידי כל מיני מילי דשטותא" (עלים לתרופה, מכתב צד).

העורכים

פי עבדי הם

פרשתנו מתחילה בראשונה שבמשפטי ה' אותם נצטוו משה לשים לפנינו אחר מתן תורה - משפטי 'עבד עברי', בה גילה הקב"ה את עוצם רחמנותו המופלגת על שפל אנשים שהסתאב בתאוות ממון בתכלית השפלות, ואף עליו חס הקדוש ברוך הוא לתת לו אחרית ותקוה טובה.

וכך מבאר רבי נתן את האמור שם: "כי זה שמכר את עצמו לעבד גמור פגם מאד מאד ונמשך מאד אחר זוהמת הנחש שהוא בחינת עבדות, ופגם בכל התורה כולה שתלויה ביציאת מצרים שיצאנו מעבדות לחרות, כמו שכתוב אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, וזה מכר את עצמו לעבד גמור. ומגודל ירדתו שירד מאד, התירה התורה לאדונו שימסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים כנענים. כי כל אדם, כל מה שמקבל עליו ביותר עול הפרנסה הוא נמשך ביותר אחר אחיזת זוהמת הנחש, והכל כפי נפילתו ליגיעות ועבדות וטרחת העולם הזה" (ליקוטי הלכות, בכור בהמה טהור ד, כו). ההשתעבדות שלו לממון הובילה אותו לעבְרִי פי פחת בפגמי הקדושה החמורים ביותר עד שנפל כל כך מקדושת ישראל והוא מותר בשפחה כנענית ר"ל.

"ואף על פי שירד כל כך זה העבד - ממשך רבי נתן - אם כן יאמר האומר שהוא כבר הפקר גמור ואין לו שום תקוה עוד. לא כן הוא, כי אנו רואים רחמנותו יתברך העצום והמרובה בלי שיעור, שגם בהעבד יש כמה וכמה דינים ואזהרות שהזהירה התורה לרחם עליו הרבה ושלא להפקירו לגמרי ח"ו". "כי זה כלל גדול כי ה' יתברך חושב מחשבות לבל ידח ממנו נדח, ואף על פי שנפל לעבדות גמור עד שהותר לו שפחה, אף על פי כן ה' יתברך חושב גם עליו לבל יהיה נדחה לגמרי ח"ו" (סו).

וללמדנו גם אנו, שלא ניתן לזוהמת הנחש והעצבות הזאת שמתלווה לעונש טרדת הממון לכולותינו לגמרי חלילה, אלא נדע ונזכור שגם אם אכן נענשנו, עדיין תקוותנו בוערת וקיימת. ה' חושב עלינו מחשבות טובות בעוצם רחמנותו לגאלנו ולתת לנו אחרית ותקוה טובה, וכיון שכך, בודאי הוא שומע היטב את צעקתנו ואנקתנו.

גם בעמקי עמקים לא ננוח ולא נשקוט, נקווה ונניחל, נתפלל ונזעק, שישיע אותנו מבית עבדים זה ויוציאנו לחירות עולם. וכזעקת לבו של רבי נתן בתפילותיו: "ואל תאמרי נואש ח"ו לאמר, כי עוונותיך אתך ובהם אתה נימוק ואי אפשר לך עוד לשוב מכסילותך ושטיותיך, כי עוונותיך עברו ראשך עד אשר אבד נצחך ותוחלחך ח"ו... כי עדיין יש לך תקוה גדולה בכל עת ובכל שעה ובכל רגע, חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו לעולם, ונעלם ממך ולא תדע עוצם ריבוי רחמנותו וחסדיו הגדולים על כל החפצים לשוב באמת אף על פי שמתגברים עליהם בכל עת יותר ואין מניחים אותם ימים ושנים הרבה לשוב, כי חסדו גבר עליהם ועלינו מאד מאד בלי שיעור וערך ומספר, מה שאין הפה יכול לדבר והלב לחשוב. אילו כל הימים דיו וכל אנשים קולמוסים וכל בני אדם לבלרים ולשונות מקלסים, אין מספיקין לפרש ולבאר אחת מני אלף ורבבה מחסדיו המרובים אשר הוא נוהג בחסדו בכל דור ודור" (ליקוטי תפילות, ס).

אין לו יום ולא לילה, אין לו אפילו זמן לנשום, מבוקר ועד ערב הוא נרדף להמציא טרף לבני ביתו, הר של חובות רובצים עליו וגוזלים ממנו את מנוחת נפשו, ככל שהוא מנסה להוסיף הכנסות ומשתעבד לעבוד ולהשתכר כך גדלה נפילתו בסבך ההוצאות והחובות. מר לו מאד, מוחו ולבו רחוקים מתורה ותפילה מעבודת ה' ומשמחה, מה יהיה הסוף? הוא חש מושלך נטוש ועזוב חסר תקוה.

כדאי שנזכור היטב: טרדות ויגיעות הפרנסה שממרות את החיים הם עונש, זו לא מציאות טבעית. רבי נתן מלמדנו בבירור: "מי שלא התגבר על יצרו ופגם בפגמי הקדושה, אזי עבירה גוררת עבירה, וכשאינו זוכה להתגבר לשוב, אזי מפילים אותו נפילה גדולה, דהיינו שמפילים אותו לתאוות ממון ונופל עליו עול הפרנסה וריבוי הצטרכותו, ובאים עליו טרדות גדולות ויגיעות רבות ודאגות עצומות וכעס ומכאובות ובלבולים רבים בענין הממון ונטרד כל ימיו בתאוות ממון" (ליקוטי הלכות קידושין ג, א). כך שכדאי מאד שיחד עם הדאגה לפרנסה נחפש דרך תשובה שתוציא אותנו מהסבך הזה.

כאשר נופלים בעונש הזה של תאוות ממון, הרי זה בא יחד עם עצבות ומרירות נוראה. לא חשים שום סיפוק במה שיש, ותמיד עטופים בדאגות ופחדים על העתיד. ככל שהממון מתרבה, כך גוברת העצבות. לא רק שהשפע שקיבל לא מרפה מעט את הדאגה, אלא עצם השפע הזה מגביר ביתר שאת את הדאגות. וכפי שרבינו הקדוש אומר: "אלו המשוקעים בממון, כל מה שיש לו עשירות יותר, יש לו דאגות ועצבות ומרה שחורה ביותר, כי הממון והעשירות שלו הוא בבחינת 'עצבון תאכלנה', שהוא בחינת עצבות ומרה שחורה ועל כן כל מה שיש לו ממון ועשירות יותר, יש לו עצבות ומרה שחורה ודאגות יותר, כי הממון שלו הוא מבחינת עצבות ומרה שחורה" (ליקוטי מוה"ר, כג).

העצבות הזאת, מלבד מה שמטרידה לרצות עוד ועוד וגורמת להביט רק על החסרונות, היא גם מביאה מורך בלב לחוש כמי שְׂמֵן-השמים אין רוצים בו. זוהי מהותה של עצבות שמביאה עצלות רפיון ידים ויאוש; במקום להרגיש את נועם ההשגחה שמולידה תקוה ומעוררת את הלב לרצות להתקרב לה' ולקוות ולייתחל אליו בתפילה על כל הנצרך לו ברוחניות ובגשמיות, הרי שהעצבות מביאה לו מיתה רוחנית מתוך מחשבה של 'כאשר אבדתי אבדתי ח"ו'.

התרופה הראשונה בתוך הנפילה הזאת היא: להתעורר לשמחה ולתקוה. להאמין ולדעת שה' אתי עמי ואצלי, ועל אף שרבו הפשעים שגרמו את הנפילה למרירות הזאת, אולם גם שם לא פסקה רחמנותו יתברך. חובה לזכור ולחזור אז אלפי פעמים שאין מקום בו נותק הקשר חלילה, ואם נחפש ונבקש אותו גם משם, רחמינו יגברו להוציאנו מכל הסבך הזה ולתקן את הכל.

פניני אור

אמרות מהירות מרבה"ק ותלמידיו

רבי הירש לייב הרב מברסלב, מרב שְׂמִיחָה שְׂהִיְתָה לו בְּעַת שְׂאָפוּ בְּבֵיתוֹ אֶת הַחֲלוּת לְכָבוֹד שֶׁבָּת, הִיָּה צוֹעֵק וּמְזַרְזֵא אֶת בְּנֵי בֵיתוֹ "לְכָבוֹד שֶׁבָּת" "לְכָבוֹד שֶׁבָּת" לְרֵב הַהֲתַלְבְּבוֹת וְהַהֲרַגְשׁ שְׂהִיְתָה בְּקִדְשֵׁי שֶׁבֶת הַקְּרֵבָה וְגָאָה.

(שיח שרפי קודש)

לתגובות והערות
3323796@gmail.com
ניתן לקבל את הגיליון באימייל מידי שבוע

הדל"נ 4:43 - נין החמה 6:25 - מוזק"ש 8:23
צאת השבת 5:58 - צאה"ש לר"ת 6:36

פורים הכנה לפסח!

כי בו יצאת ממצרים ולא ידאו פני ריקם רבינו הקדוש גילה לנו ש'פורים הוא דרך והילוך לפסח', שעל ידי מצוות חג הפורים הקדוש אנו זוכים להכין עצמנו לקדושת חג הפסח.

"ועל כן צירוף של פורים מרומז בפסח, בפסוק 'שבעת ימים תאכל מצות כאשר צִוִּיתְךָ למועד חודש האביב כי בו יצאת ממצרים ולא יראו פני ריקם' - מ'מצרים ולא יראו פני ריקם ראשי תיבות פורים, כי פורים הוא דרך לפסח, שיהיו יכולים להיות נזהרין מחמץ" (ליקוטי מוהר"ן תניינא, עד).

בכח פורים אפשר לשמח

בכל הימים טובים!

ש'לש פעמים בשנה יראה כל וכוּרְךָ ...

אחר הפסוק המדבר על חג המצות ואשר בו מרומז 'פורים' כנ"ל, נזכרים גם שאר הרגלים, שבועות וסוכות, חג הקציר וחג האסיף, ומסיים הפסוק "ש'לש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה'".

ומבאר מוהרנ"ת נפלאות, שבכח קדושת הפורים, זוכים להמשיך עלינו שמחת הרגלים גם בהיותנו בגלות המר הזה!

והרי לך מעט מלשונו הקדוש:

"וזהו בחינת הארת פורים שצריכין לשתות ולשמח אז עד שיעלה לבחינה ששם אין שייך ארוך המן וברוך מרדכי. ומשם נמשכת השמחה של פורים, שעל ידי עוצם השמחה הנמשכת משם יכולין לשמח גם עתה בגלות המר הזה בכלל, וכן בפרטיות הגלות שהוא גלות הנפש של כל אחד ואחד, ומגודל ההארה הזאת יכולין לשמח כל הנפשות אפילו בתוקף הגלות. כי הצדיק הגדול במעלה, בעמקות חכמתו הרמה מאד, ממשיך שמחה גם עליהם, שעל ידי זה ממשיך השגות אלקות.

ועל ידי השמחה שממשיכין בפורים, על ידי עוצם ההארה הנ"ל, על ידי זה ממשיכין שמחה על כל הרגלים, שנזכה להרגיש שמחת יום טוב גם עתה שאין לנו בית המקדש. ועל כן פורים הכנה לפסח שהוא ראש השלש רגלים.

ועל כן מרומז פורים בפרשת השלש רגלים בפסוק 'שבעת ימים תאכל מצות' (כמו שאמר אדמו"ר ז"ל) ושם בפסוק הנ"ל כתוב 'ש'לש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה'', כי על ידי קדושת פורים יכולין להמשיך בחינת אור הפנים שבבית המקדש גם עתה אחר החורבן" (ליקוטי הלכות, בשר בחלב ה, טו, כ).

גיור גרים בכח עבודת

חודש תשרי!

ואתם ידעתם את נפש הגר...

בחודש תשרי, עוסקים להוציא את כל החיות והקדושה שבלעה הסטרא אחרא מכלל ישראל רח"ל, וכמבואר באר היטב בליקוטי מוהר"ן תניינא תורה ח'. וכשמוציאים את חלקי הקדושה מהסטרא אחרא, מוציאים ממנה גם עצם חיותה, ועל ידי זה נעשים גרים, אשר עד עתה היו חלק מהסט"א ועתה הם יוצאים ממנה והופכים להיות יהודים.

ולכן מרומז חודש תשרי בפסוק שבפרשת השבוע המדבר על גרים, כי הפסוק "ואתם ידעתם את נפש הגר כ' גרים הייתם" הוא סופי תיבות "תשרי!" (ע"פ ליקוטי מוהר"ן תניינא, ח)

כיצד אוכל לשלוט על מחשבותיי?

שאלה:

יש לי שאלה בוערת שמטרידה אותי כבר זמן רב, ואשאל אותה באופן ישיר בלי הרבה גינונים: מה עושים עם המחשבות והרהורים? כיצד נלחמים בהם ומגרשים אותם?

אני מרגיש שאין לי שליטה על המחשבות שלי, ולא זו בלבד שאני לא מצליח לגרשם, אלא אדרבא, כשאני מתחיל להילחם איתם הם מתגברים יותר ויותר. כך שאיני יודע כדת מה לעשות.

תשובה:

אח יקר, אח למלחמה!

בשאלתך הבווערת והכואבת, הזכרת שני קשיים: א. חוסר השליטה על המחשבות, ב. התגברותם בעת המלחמה איתם.

הבה נתייחס אל כל אחד מהם בנפרד, ואז נגלה ששניהם קשורים זה בזה; חוסר השליטה נובע מצורת מלחמה בלתי נכונה...

ובכן, אתה טוען וזועק מנהמת לבך: "אני מרגיש שאין לי שליטה על המחשבות שלי" - והתשובה על כך היא:

יש לך שליטה גמורה ומוחלטת על מחשבותיך!

וכדבריו הברורים והחותכים של רבינו: "המחשבה ביד האדם הטהוה כרצונו למקום שהוא רוצה!" (ליקוטי מוהר"ן תניינא, ג).

כמו שלכל רכב יש הגה, שבאמצעותו ניתן להזיז את הגלגלים לאיזה צד שהנהג חפץ - ובשפה של פעם: כשם שהעגלון מחזיק בידו מושכות שבאמצעותם הוא יכול לכוון את הסוסים לאיזה צד שיחפוץ - ממש כך יש לכל אדם שליטה על מחשבותיו.

"ואפילו אם לפעמים הולכת מחשבתו ופורחת ומשוטטת בדברים אחרים זרים, הוא ביד האדם לחזור ולהטותה בעל כורחה אל הדרך הישר, לחשוב מה שראוי. והוא ממש כמו סוס שפונה מן הדרך וסר לדרך אחר, שתופסין אותו באפסר וכיוצא, ומחזירין אותו בעל כורחו אל הדרך הישר. כמו כן במחשבה ממש, שיוכלין לתפסה בעל כורחה להשיבה אל הדרך הראוי" (שם).

אם רק תלמד את הדרך לעשות זאת, תראה ותיווכח בעצמך שיש לך שליטה מוחלטת על מחשבותיך, ובידך להטותם ולכוונם להיכן שתרצה.

התחושה הזאת שהמחשבה אינה בשליטה, היא "שקר גדול" - כפי שמכנה אותה רבינו: "הכלל שזה שנדמה להאדם שקשה לשבר מחשבות והרהורים ובלבולים, הוא שקר גדול! כי באמת המחשבה ביד האדם הטהוה כרצונו, רק מחמת שהמחשבה מתנענעת וחושבת תמיד ואינה נחה לעולם, נדמה לו שאין בידו לבטל המחשבות רעות. אבל באמת בידו להטות המחשבה ממחשבה למחשבה אחרת כרצונו, לתפסה ולהוציאה ממחשבות רעות למחשבות טובות" (ח"י מוהר"ן, מד).

"שקר גדול" זה, כבר גרם לרבים מבני הנעורים לשקוע במדמנת המחשבות והרהורים רח"ל. "כי הרבה בני הנעורים נלכדו בזה, שבאים למה שבאים רחמנא ליצלן, מחמת שנדמה להם כאילו אין מחשבתם בידם ח"ו, ובאמת לא כן הוא! כי המחשבה ביד האדם תמיד" (ליקוטי הלכות, תפילין ו, לב).

גם אם מרוב 'הרגל', נהפכו כבר המחשבות הרעות ל'טבע' - על האדם לעמוד ולהחזיק: "אני יודע ומאמין שעדיין הבחירה בידי, ועדיין אני יכול לתפוס מחשבתי ולהטותה בכל פעם לדרך הישר, אף על פי שכבר הורגלתי במחשבתי כמו שהורגלתי, עד שההרגל נעשה כמו טבע אצלי,

עד שנדמה לי שאי אפשר להימלט מהם חס ושלום, אבל האמת אינו כן, כי הבחירה חופשית לעולם, ועדיין עדיין אני יכול לתפוס את מחשבתי בכל עת, ולהיזהר לשמרה היטב ממחשבות חוץ ולהטותה אל הקדושה תמיד" (ליקוטי תפילות ח"ב, לא).

מהי בכל זאת הסיבה ל'שקר הגדול' הזה? מדוע אכן טועים בני אדם לחשוב שהמחשבה אינה בידם?

הסיבה היא אחת ויחידה: חוסר הידיעה בדרכי המלחמה הנכונה עם המחשבות והרהורים!

שכן, כשנלחמים עם המחשבות בצורה לא נכונה, אזי לא די שהמלחמה לא מועילה, אלא אף מחריפה את המצב, כפי שתארת.

כשמנסים להילחם עם המחשבות בצורה חזיתית, ולגרש אותם בכח - הם מתגברים בכפלי כפליים. וכפי שמתאר זאת רבינו: "ובוודאי מי שמתגברים עליו אלו הדמיונות, קשה לו מאד להינצל מהם, ולהעבירם ממחשבתו. וכל מה שמתגבר ומנענע וזורק ראשו הנה והנה, מתגברים עליו הדמיונות אלו יותר ויותר! כי זה טבע וסגולת של אלו היצרין הרעים המזוהמים, כל מה שרוצים להתגבר על אלו המחשבות, יותר ויותר הם מתגברים" (ליקוטי מוהר"ן, עב).

וזוהי אכן הסיבה מדוע נוטים בני אדם לחשוב שאין המחשבה בשליטתם, שכן, בכל פעם שניסו לגרש אותם, הם התגברו יותר ויותר... ומהי אכן הדרך האמיתית לגרש את המחשבות והרהורים, ובעצם, לשלוט בהם?

פשוט מאד: לחשוב משהו אחר!

אין צורך, ואף אסור, להילחם חזיתית עם המחשבות. צריך רק להתחיל לחשוב משהו אחר, וזה הכל...

זו אכן מלחמה מתישה מאד; להסיח שוב ושוב את הדעת מהמחשבה הרעה, ולחשוב מחשבות טהורות אחרות. אך זו לא מלחמה 'כוחנית', אלא רגועה מאד...

שים לב, אח יקר, לשורות הבאות שאני עומד לצטט בפניך; ישועתך מסתתרת שם:

"הכלל שאי אפשר בשום אופן בעולם שיהיו שני מחשבות ביחד בפעם אחד, על כן בקל יכולין לגרש מחשבות רעות רק בשב ואל תעשה!" (ליקוטי מוהר"ן, רלב).

המח שלך לא מסוגל לחשוב בבת אחת שני מחשבות; או שאתה חושב על דבר פלוני, או על דבר אלמוני. ולכן, "בקל" אתה יכול לגרש כל מחשבה ממוחק.

"דהיינו, שלא לחשוב אותו המחשבה רק לחשוב איזה מחשבה אחרת, בתורה או עבודה, או אפילו משא ומתן, כי אי אפשר שיהיו שני מחשבות ביחד בשום אופן" (שם).

לא נלחמים בכח, רק בהיסח הדעת; לא מתייחסים אל המחשבות הרעות, אלא מתחילים לחשוב ולעסוק במשהו אחר.

לא נלחמים איתם, וגם לא מסתכלים אחורה לבדוק בכל פעם 'האם אכן עזבה אותי המחשבה הרעה' - - -

"וכבר מבואר שאין צריכין לעשות מלחמה ולנענע ראשו אנה ואנה כדי לגרש המחשבות רעות, כי אין זה מועיל כלל, אדרבא על ידי זה מתגברים יותר. רק לבלי להשיג עליהם כלל, רק לעשות את שלו במה שהוא עוסק בתורה או תפילה או משא ומתן, ולבלי להסתכל לאחוריו כלל ועל ידי זה ממילא תסתלק" (שם).

פנינים מאירים וחיידושים מזהירים מלוקטים מפרי גדולי הצדיקים ז"ע מתוך רשימותיו של הגר"ם שכטנר שליט"א אשר ציין ורשם לפניו לזיכרון.

לקט ספרי"ם

פרשת משפטים

עוכר ה' יש לו כח הכרעה ואף לחמו ומימיו מסוגלים לרפואה שלימה ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסיריתו מחלה מקרבך (שמות כג, כה). אמר הרמז"ל (הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן ז"ע), פירוש, כשתעבדו את ה' אלקיכם, וברך, פירוש אז יהיה לכם כח לברך את כל הבאים אצלכם, על דרך והיה ברכה. לא זו אף זו, את לחמך ואת מימך, פירוש מי שיאכל מלחמך וישתה מימך, והסיריתו מחלה מקרבך, יהיה לו לרפואה שלימה לכל מאוביו.

חולי חיצוני ניתן רשות לרופאים וחולי פנימי ה' ירפא ורפא ירפא (שמות כא, יט), לאות שנתן רשות לרופאים לרפא המכות והפצעים שיראו בחוץ. רק כל חלי שהוא בפנים בגוף ביד השם לרפאתו. וכן כתוב (איוב ה, יח) כי הוא יכאיב ויחבש. (אבן עזרא שמות כא, יט).

רבנו קדישי מעשיות ועובדות מגדולי ישראל רבי אברהם ב"ר מאיר - אבן עזרא אות ד עמוד לד מב-53

חיוב תפילה בציבור

סמל ליהדות בשנות הגלות

השבע למדנו **בשולחן ערוך** (סימן ז) דיני חובת תפילה בציבור בבית הכנסת, וכתב המב"ט **בספרו בית אלקים** (שני היסודות פרק לח) שתקנת תפילה בציבור נתקן בזמן אנשי כנסת הגדולה, וזה לשונו: "מזמן משה רבינו ע"ה עד כנסת הגדולה היתה השכינה נגלית במקום הקרבן והיתה נבואה עדיין בישראל והיתה נשמעת תפילת כל יחיד ויחיד, ובאותו הזמן לא היו מתקבצים ישראל בכל מקומות מושבותם ערב ובוקר וצהריה במקום מיוחד להתפלל בו ויחיד ציבור אלא כל אחד היה מתפלל בידיו במקום שידאמנו לו. ולאחר החורבן שנסתלקה הנבואה, תיקנו אנשי כנסת הגדולה תפילה בציבור, כדי שיהא נשמעת התפילה גם בזמן הגלות".

ובמשך כל שנות הגלות הייתה התפילה בציבור סמל לעיקרי היהדות, כלשון קדשו של **החפץ חיים** (בחתומת הספר שמירת הלשון ח"ב פ"א): "ההנהגה הקדושה היתה עד כה אצל האומה הישראלית, כי המון העם כולו אפילו מי שלא זכה ללימוד התורה, על כל פנים טכסיסי התפילה היו אצל ההמון כולו באופן היותר קדוש, דהיינו שהיו כולם זרזים להשכים בבוקר וילך לבית הכנסת להתפלל בציבור ולשמוע קריאת התורה הכל כדיון".

תפילה בציבור הוא חובה או מצוה?

יש דיון **בספרי הפוסקים** אם יש חיוב גמור מעיקר הדין על כל יחיד ויחיד להתפלל כל תפילה במנין בעשרה, או שמעיקר הדין החיוב הוא שיהא בכל עיר ועיר בית הכנסת עם ציבור המתפללים בעשרה, אבל כל אחד ואחד אישית אין לו חיוב גמור להתפלל במנין.

הסתירה בשולחן ערוך

בשולחן ערוך יש לכאורה סתירה בזה; **בסעיף ט'** כתוב בזה הלשון: "ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הציבור, ואם הוא אנוס שאינו יכול לבוא לבית הכנסת יכוין להתפלל בשעה שהציבור מתפללים". ומהלשון "ישתדל" משמע שאין זה חיוב גמור רק בתורת השתדלות יש לעשות כן, וכן משמע ממה שפירשו **הפוסקים** שאם הוא אנוס' הכוונה שהוא תש כח, אף שאינו חולה פטור מלהתפלל בציבור, וכן משמע ממה שפסק **המשנה ברורה** (ס"ק כט) שמעיקר הדין מותר להתפלל ביחידות משום הפסד ממון. ומשמע שאין זה חיוב גמור ולכן נפטר בקלות מלהתפלל בציבור.

מאידך, **בסעיף טז** כתוב בשולחן ערוך בזה הלשון: "ההולך בדרך, אם לפניו עד ארבעה מילין מקום שמתפללים בעשרה צריך לילך שם, ולאחריו צריך לחזור עד מיל כדי להתפלל בעשרה". ומלשון זה משמע שהעשה חובה גמורה ו'צריך' לחזור אחר מנין עשרה עד שיעור הנ"ל. ועל פי זה פסק **המשנה ברורה** (ס"ק נב) שהיושב בביתו צריך לילך בכל יום בבוקר להתפלל בעשרה, ומסיים: "זהו הסעיף הוא תוכחת מגולה לאותן האנשים שהם בעיר ומתעצלים לילך לבית הכנסת להתפלל מנחה ומעריב".

השיטות שהוא הידור מצוה

ואכן **בשו"ת יד אליהו** (סי' ז מובא בבאה"ט ס"ק ב)

דייק מפשטות לשון השולחן ערוך 'ישתדל', דתפילה בציבור אינה חובה מעיקר הדין רק מידת חסידות, וכתב דמטעם זה פטרו להתפלל במנין מי שתש כוחו ומי שטירחא עבורו לקבץ מנין בביתו, וכן ממה שמבואר **בשולחן ערוך סימן ק"ח** (ס"ח ברמ"א) שאין לעבור זמן תפילה משום הפסד ממון, ומשמע דאמנם מותר להתפלל ביחידות משום הפסד ממון.

כך כתב גם **בספר כרך של רומי** (ס' ז): "ענין תפילה בציבור אין לו זכר ורושם בין המצות ואפילו מדרבנן, ועד כאן לא נחלקו הרמב"ם והרמב"ן אלא בעיקר חובת תפילה אם היא מדאורייתא או מדרבנן אבל תפילה בציבור לא". והסתייע מהראיות הנ"ל וממה שכתבו **הפוסקים** (ע"ש עה"צ ס' תריג ס"ב) שאסור לעבור עם ספינה בשבת אפילו על ידי גוי בשביל להתפלל במנין, אף שהאיסור לעבור בספינה אינו רק איסור דרבנן.

ודרך אגב יש לציין: שפעם נשאל אא"ז בעל **הקנה בושם** ז"ל מחולה שהיה בבית החולים בשבת אם מותר לו לרדת ולעלות עם המעלית לקומה שנמצא שם הבית מדרש כדי להתפלל במנין, ולא רצה אא"ז ז"ל להתיר לו אפילו לנסוע 'במעלית שבת' בשביל להתפלל במנין, והורה לו להתפלל ביחידות ולא לנסוע עם המעלית. וכך זכורני אצל אא"ז ז"ל כשהיה חולה ולא היה יכול לבוא לבית הכנסת שרצו לארגן לו מנין בבית, ומיאן ולא רצה להטריח את הציבור בשבילו, והקדיף להתפלל ביחידות.

השיטות שהוא חיוב גמור

אמנם למעשה הוכיחו האחרונים שהיא חובה גמורה להתפלל בכל יום עם מנין; **התורת חיים** (ס' ז) הוכיח כן מלשון **הרמב"ם** (פ"ח ה"א) שכתב "לא יתפלל ביחיד כל זמן שיכול להתפלל עם הציבור", וכן הוא **בטור**. וכך כתב **החתם סופר** (ח"ו ס' פ"ב) שיש חיוב על כל יחיד להתפלל בעשרה בכל יום, וסתור דעת מי שאומר שאין זה חיוב ממש. **ובשו"ת מנחת יצחק** (פ"ט סי' ו) אחרי כל האריכות כתב: "הכרעת הפוסקים המובהקים דהוי מצוה גמורה". וכך גם העלה **בשו"ת אגרות משה** (א"ח ח"ב ס' כז) שהוא חיוב גמור מעיקר הדין.

ומה שכתוב בשולחן ערוך בלשון 'ישתדל אדם' - פירש **האגרות משה** הכוונה, שמאחר שהתירו חז"ל שלא ללכת להתפלל עם מנין למי שתש כוחו או מי שטירחא היא בעבורו, על כן כתב המחבר שלא יקל לדמות כל טירחא לטירחא, אלא יחמיר הרבה פעמים, שצריך לדון בכובד ראש על זה מה הוא גדר טירחא. **והמנחת יצחק** פירש כוונת השולחן ערוך דאף שלפעמים פטור מתפילה בציבור, מכל מקום מחמת גודל מעלתו ישתדל בכל כוחו לפנים משורת הדין, ואם יש באפשרותו להתגבר על המניעות יעשה כן.

ביאור גדר החיוב להתפלל במנין

ונראה שפאשר להסביר את הדברים באופן זה: יש חובת תפילה על כל יחיד ויחיד משום מצות 'ולעבדו בכל לבבכם', זוהי מצוה שהייתה נהוגת גם בזמן הבית קודם החורבן.

בנוסף לזה תיקנו אנשי כנסת הגדולה לאחר

סעודת שבת ראש חודש

ה. **המאירי** (סנהדרין ע) כתב בסעודת ראש חודש האמורה בש"ס היא הסעודה שהיו בית-דין עושים בזמן שהיו מקדשים על פי הראייה כשלא באו עדים ביום שלושים, שאז עשו בית-דין סעודה בליל מוצאי ל' כדי לפרסם שהיא ראש חודש ולא קידשו את החודש בזמנו, וסעודה זו נזכרה **בגמרא סנהדרין** (ש"ס) **וברמב"ם בהלכות קידוש החודש** (פ"ג ה"ז). **ובמסכת סופרים** (פ"ח ה"ט) מובא סדר הסעודה והברכות שהיו מברכים שם, ולא היו עושים סעודה זו אם קידשו את החודש ביום שלושים.

ו. **החיד"א בברכי יוסף** (ס"ה ת"ט) כתב הטעם לפי שיש קדושה בראש חודש, וכך כתב גם **האשל אברהם מובטשאטש** (ש"ס) שלפי שיש קדושה בראש חודש שאנו אומרים 'מקדש ישראל וראשי חדשים', ונקרא 'קידוש החודש', ולכן הוא בכלל לכבוד ה' מכוונד ויש לקדשו במאכל ומשתה וכסות נקיה (ע"י מש"ב ס' תקכ"ט ס"ד ושעה"צ ס' תקל ס"ד).

ז. ידוע שאמר **רבינו ז"ל** שסעודת ראש חודש מסוגל לבנים, ויש אומרים שזה היה אחד מהדברים שנתבארו בספר הנשרף (ש"ש ח"ה ע"ב). **ובספר אוסף אמרים** (עמ"ר רע"א) כתב מורינו **הגרי"מ שליט"א** טעם ורמז לזה על פי קבלה.

וכתב **המשנה ברורה** (ס"ב) שבשבת ראש חודש יש לעשות מאכל אחד יותר ממה שנהגים בכל השבתות כדי שיהא ניכר כבוד ראש חודש. והוסיף **בשער הציון** (ס"ה) שאם לא עשה מאכל יתר בשבת יכול לקיים מצוה זה במוצאי שבת שירבה בסעודת מלה מלכה לכבוד ראש חודש העבר.

נפסק **בשולחן ערוך** (סימן ת"ט ס"א) שמצוה להרבות בסעודת ראש חודש. וכתב **הטור** הביא שכך היה המנהג גם בזמן הבית אצל דוד ויהונתן שעשו סעודה ביום ראש חודש שנאמר 'כי זבח משפחה היא לנו' (שמואל-א' כ ט). **ובכל בו** (סימן מג) כתב שכך הוא מנהג כל ישראל. ומצינו כמה טעמים לסעודה זו:

א. **הטור** כתב הטעם לפי שראש חודש נקרא יום שמחה ויום מועד, שנאמר 'וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם', ועל כן יש להרבות בו בסעודה כמו בחול המועד ובפורים. וסמכו דבריהם על **הירושלמי** (מגילה פ"א ה"ד) **והמדרש פסיקתא** (ויק"ר ל).

ב. **בפרקי דרבי אליעזר** (מובא בכלבו ש"ס) כתוב שעושים הסעודה כדי שזכור תפילת המוספין, ושאסור בראש חודש בעשיית מלאכה לנשים.

ג. **הכל בו** (ש"ס) כתב הטעם שעושים סעודה לכבוד היום שהוא כפרה לישראל, לפי שאמר **בגמרא** (חולין ס) שקרבן מוסף של ראש חודש היה בא לכפרה על הקב"ה כביכול בשביל שמיטע את הירח, שאמר הקב"ה שיום זה היא כפרה בעבורי עמי שמיטעתי את הירח ממאור שלה, ואני רוצה לעשות לה כבוד שיתכפרו בה כל ישראל בכל עת שתתחדש.

ד. טעם נוסף הביא **הכל בו** (ש"ס) שהוא זכר לסעודה שעושים לעדי הלבנה בזמן שהיו מקדשין על פי הראיה, ומבואר בגמרא ראש השנה (כ"ג) שהיו עושים סעודות גדולות לעדי הלבנה בשביל שיהו רגילים לבוא. **והפרי צדיק** (ר"ח כספ"א אות א) כתב שסעודות אלו היו עושים בעת קידוש החודש.

החורבן להתפלל במנין בבית הכנסת, שחרית מנחה וערבית, דוגמת הקרבנות בבית המקדש. לפי שאם יש בית הכנסת בעיר שמתפללים שם עשרה, הרי זה מגין על כל בני העיר כמו הקרבנות שמקריבים בבית המקדש, שתפילת רבים יש בה סגולות מיוחדות והיא תמיד נשמעת ומקובלת כמו הקרבנות, ומצוה זו היא מצוה המוטלת על הציבור ולא על היחיד.

ועל פי זה אמרו **בגמרא ברכות** (ו): "בשעה שהקדוש ברוך הוא בא לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה מיד הוא כועס, שנאמר מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה!". והיינו שאף שיש יחידים שמתפללים, מכל מקום עדיין אין זה מגין כל כך. ומטעם זה נפסק **בשולחן ערוך** (ט"ו סימן נ"ג) דבמקום שאין מנין תמיד בבית הכנסת כופים זה את זה בקנסות שיבואו תמיד מנין כדי שלא יתבטל התמיד.

והנה בשעה שתיקנו חז"ל לאחר החורבן מצות תפילת ציבור, הטילו חז"ל חוב על כל יחיד ויחיד שצריך לבוא להצטרף למעמד התפילה בבית הכנסת ויקיים מצות תפילה האישית שלו עם כלל הציבור, כדי שיקח כל אחד חלק בתפילת הציבור שבבית הכנסת. וחוב זה אינו חלק מעצם מצות התפילה של 'ולעבדו בכל לבבכם', אלא היא חלק מקיום מצות תפילת הציבור, שיש מצוה על כל אחד ואחד לבוא להשתתף עם הציבור.

לפי זה נמצא, שמי שאינו מתפלל עם מנין, עיקר הטענה עליו למה אינו משתתף עם הציבור, שאף שמקיים עיקר מצות תפילה מכל מקום אינו מקיים תפילת הציבור. ועל פי זה אמרו **בגמרא ברכות** (ש"ס ה) "כל הרגיל לבא לבית הכנסת ולא בא יום אחד הקדוש ברוך הוא משאל בו, וכל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע".

ועל פי זה ניתן להסביר שכל זמן שאינו בא להתפלל עם הציבור מחמת עצלות ויש לו סיבה מוצדקת המוסכם לפי כללי ההלכה, אינו בכלל 'שכן רע' ואינו בכלל מי שנמנו חבריו לדבר מצוה ואינו משתתף עמהם. ולכן הקילו במי שתש כוחו או משום הפסד ממון או במקום שיש חשש איסור דרבנן אפילו איסור קל מאוד, דרך מי שנמנע מחמת עצלות ומולדל בעצם מצות תפילה בבית כנסת עובר על דברי חז"ל.

להחמיר ככל האפשרי

אמנם אף שמצינו הרבה קולות, כבר כתב **המשנה ברורה** (ס"ב) שיש להחמיר ככל האפשר לפנינים משורת הדין, והגאון מו"ה **זלמן מירל"ש אב"ד האמבורג** הפסיד פעם אחת הרבה אלפים בשביל תפילת ציבור ושמח שמחה גדולה שהשליך מנגד ממון רב עבור תפילת ציבור.

